

СОЦІАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР ОСОБИСТОСТІ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

А. В. Осіпцов

ORCID 0000-0002-1640-2632

О. В. Вертель

ORCID 0000-0003-3943-1695

У статті узагальнені погляди сучасних педагогів відносно соціального характеру особистості як умови формування здорового способу життя. При найрізноманітніших підходах до визначення «здоров'я людини» науковці єдині в думці, що одна з ознак даного стану – гармонійна єдність біологічних і соціальних якостей, обумовлених взаємодією генотипу і середовища, тобто здоров'я людини – це завжди індивідуальний спосіб життя, що відповідає певній психофізичній конституції людини, її стилю, способу життя (поведінки), її вихованню (культурі). Не менш важливе значення, з нашої точки зору, має «творча сила» (А. Адлер) – творча активність, спрямована на формування культури здоров'я. Отже, соціальний характер особистості є одним із ключових компонентів у формуванні здорового способу життя.

Використання особистісного підходу в навчанні передбачає врахування всієї складності особистості дитини, історії розвитку і всіх її індивідуальних особливостей. Реалізація такого підходу в навчанні передбачає розвиток особистісно значимого відношення до предмету вивчення, яке здійснюється шляхом перетворення зовні заданої інформації в особистісно значиму, ціннісну і актуальну для кожного учня.

Практична реалізація ідеї активного формування особистості можлива лише в умовах інтеграції процесів навчання, виховання, розвитку та власного становлення кожного учня. Одним з лімітуючих факторів при цьому є здоров'я. Отже, зовнішні сили (зусилля освітан) та власні ресурси мають бути спрямовані на збереження та зміцнення фізичного та психічного здоров'я.

Ключові слова: *здоровий спосіб життя, цінності, соціальний характер особистості, здоров'я.*

Постановка проблеми. При найрізноманітніших підходах до визначення здоров'я людини науковці єдині в думці, що одна з ознак даного стану – гармонійна єдність біологічних і соціальних якостей, обумовлених взаємодією генотипу і середовища, тобто здоров'я людини – це завжди індивідуальний спосіб життя, що відповідає певній психофізичній конституції людини, її стилю, способу життя (поведінки), її вихованню (культурі). Не менш важливе значення, з нашої точки зору, має «творча сила» (А. Адлер) – творча активність, спрямована на формування культури здоров'я. Отже, соціальний характер особистості є одним із ключових компонентів у формуванні здорового способу життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Тема здорового способу життя та соціальних характеристик особистості достатньо повно висвітлена у сучасних дослідженнях. Окремі аспекти особистісного навчання та здорового способу життя висвітлені у працях таких науковців, як О. Абрамова, Г. Алексеева, Л. Божович, Л. Виготський, О. Даниско, О. Демченко, О. Ковальова, В. Колбанов, О. Кузьмінська, О. Леонтьєв, Ю. Лісіцин, В. Миколаєва, Т. Несторенко та О. Цибулько. Разом з тим, окремих узагальнюючих досліджень, присвячених аналізу соціального характеру особистості як одних із ключових компонентів у формуванні здорового способу життя, немає.

Мета статті – охарактеризувати соціальний характер особистості як умову формування здорового способу життя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основи поведінки і культури закладаються з дитинства батьками і школою. Геронтологи стверджують, що якщо змолоду закласти хорошу основу здоров'я, то довге життя людини буде активним, а старість – без хвороб. Численні дані вітчизняних і зарубіжних вчених підтверджують, що здоров'я на 50-55% залежить від способу життя, на 20-25% – від навколишнього середовища, на 20-21% – від спадковості (біологічні фактори), на 7-10% – від охорони здоров'я (Несторенко, Ажажа, 2018, с. 190).

Спосіб життя – біосоціальна категорія, яка інтегрує уявлення про певний тип діяльності і поведінки людини. Спосіб життя в значній мірі обумовлений політичними, соціально-економічними умовами, але також залежить від особистісних цінностей, мотивів діяльності, особливостей психіки, стану здоров'я конкретної людини.

З позиції здоров'я В. Колбанов так оцінює спосіб життя: «Це максимальна кількість біологічно і соціально доцільних форм і способів життєдіяльності, адекватних потреб і можливостей людини, усвідомлено реалізованих нею, що забезпечують формування, збереження і зміцнення

здоров'я, здатність до продовження роду і досягнення активного довголіття» (Колбанов, 1998, с. 167). Спосіб життя включає три категорії: рівень життя, якість і стиль життя. Ю. Лісичин пропонує включити ще одну категорію – уклад життя, і це виправдано, оскільки форми умов життєдіяльності людей, що складають зміст категорій способу життя, утворюють тісну діалектичну єдність (Лисицын, 1982, с. 25).

Рівень життя, що розглядається як економічна категорія, включає рівні освіти, охорони здоров'я, зарплати, житлових умов. Якість життя як соціологічна категорія представлена ступенем задоволення потреби в праці, відпочинку, спілкуванні, знаннях, творчості, суспільно-політичній активності, а також – станом навколишнього середовища, житла, харчування, одягу.

Стиль життя, оцінюваний як соціально-психологічна категорія, характеризується ціннісними орієнтаціями особистості, її морально-етичними якостями, діяльністю на виробництві та поведінкою в побуті, індивідуальним способом життя, участю в суспільно-політичному житті і ставленням в сім'ї (Цибулько, 2019, с. 59).

Така соціально-економічна і духовна категорія, як уклад життя, ґрунтується на культурі, ідеології, моралі, характері і сутності економіки, соціальних відносинах.

Аналіз ролі кожної категорії способу життя у формуванні індивідуального здоров'я показує, що перші дві носять суспільний характер. Тому в більшій мірі здоров'я буде залежати від стилю життя, який носить персоніфікований характер і визначається історичними і національними традиціями (менталітетом) і особистісними нахилами. Спосіб життя втілює в собі діалектику взаємин соціального і індивідуального. На цій основі відбувається внутрішнє «ціннісне самовизначення» особистості (Кузьмінська, 2016, с. 93). Найбільш повно взаємозв'язок між способом життя і здоров'ям виражається в понятті «здоровий спосіб життя».

Здоровий спосіб життя об'єднує все, що сприяє виконанню людиною професійних, громадських і побутових функцій в оптимальних для здоров'я умовах і виражає орієнтованість діяльності особистості в напрямку формування, збереження і зміцнення як індивідуального, так і суспільного здоров'я.

Відповідно до особистісно-діяльнісної концепції, поняття «здоров'я» і «здоровий спосіб життя», по суті, збігаються, а в якості здорової особистості може розглядатися лише особистість, яка гармонійно розвивається, спрямована на вирішення суспільно значущих завдань, що займає зрілу життєву позицію. «Якщо здоров'я – не що інше, як процес

гармонійного саморозвитку особистості, то його слід зводити зусиллями самої особистості на вихідний базис, перетворений соціальними явищами», – зауважує О. Даниско (Даниско, 2017, с. 102).

Таким чином, формування здорового способу життя цілком залежить від реальної участі суб'єкта у культуротворчості. Поза межами такого явища неможливо адекватно представити, як відбувається перетворення природного в соціальне, яке творить соціально-природну гармонію, характерну для людського здоров'я.

Вивчення здоров'я і навколишнього середовища як предмета пізнання неможливе без особистісного підходу. Сучасна педагогічна наука пропонує особистісний підхід в якості одного з основних і істотно зачіпає найважливіші аспекти навчання і розвитку: мотивацію учня, активність учнів у навчанні, якість засвоєння знань і умінь (Абрамова, 2019, с. 10). Поза межами особистісного підходу не можна зрозуміти мотивацію, рух сили формування особистості, її самопізнання.

Використання особистісного підходу в навчанні передбачає врахування всієї складності особистості дитини, історії розвитку і всіх її індивідуальних особливостей. Реалізація такого підходу в навчанні передбачає розвиток особистісно значимого відношення до предмету вивчення, яке здійснюється шляхом перетворення зовні заданої інформації в особистісно значиму, ціннісну і актуальну для кожного учня (Алексєєва, 2010).

Психологічні відносини людини в розвиненому вигляді представляють інтегральну систему виборчих свідомих зв'язків особистості з різними сторонами об'єктивної дійсності, що витікає з усієї історії її розвитку і внутрішньо визначається особистими діями і переживаннями.

Трактування терміна «особистісна значимість» визначається як «те, що має важливість, значимість, цінність для суб'єкта» (Я. Каменський, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, І. Песталоцці). Особистісно значуще ставлення до здоров'я і навколишнього середовища як фактора здоров'я характеризується емоційно-вольовими установками суб'єкта (учня), що забезпечують адекватність поведінки, стійкість і цілеспрямований характер діяльності, що виражають розуміння важливості, значущості цінності здоров'я і навколишнього середовища «для себе», що сприймають їх значення взагалі в єдності з особистісним сенсом (Демченко, Голюк, 2020, с. 25).

У психології особистісний сенс розглядається як індивідуальне відображення справжнього ставлення особистості до тих об'єктів, заради яких розгортається її діяльність, усвідомлювана як значення засвоєваних суб'єктом безособових знань про світ, включають поняття, вміння, дії і

вчинки, що здійснюються людьми, соціальні норми, ролі, цінності та ідеали.

Особистісний сенс є одним з джерел мотивації поведінки і діяльності особистості. У психології виділяється ряд складових смислових систем: такі, які спонукають людину до діяльності – змістотворні мотиви; реалізоване діяльністю ставлення людини до дійсності, що набуває для неї суб'єктивну цінність (значимість); такі, що виражають особистісний сенс – смислові установки; регульовані смисловими установками вчинки і діяння особистості.

Деякі аспекти реалізації особистісного сенсу в навчальному процесі закладені в дисертаційному дослідженні В. Миколаєвої (Николаева, 1992). Авторка виділяє дві групи засобів реалізації особистісного сенсу, пов'язаного з провідними емоціями – емоційно-психологічні установки, емоційно-психологічний фон, емоційно-психологічне узагальнення; пов'язаного з пізнавально-оцінними компонентами – виведення теоретичного матеріалу на рівень практичного застосування, вищлення наскрізних ідей навчального курсу, звернення до особистого досвіду учня, використання завдань ситуативного типу, включення учня в реальну практичну діяльність. Таке групування видів робіт і завдань умовне. Так, наприклад, завдання, віднесені до розряду пізнавально-оціночних видів робіт і завдань, можуть в конкретній ситуації процесу навчання зайняти місце в групі засобів реалізації особистісного сенсу, пов'язаного з провідними емоціями.

У нашому дослідженні теоретична і прикладна розробки формування особистісного сенсу представляють інтерес з точки зору розвитку особистісно-значимого ставлення до власного здоров'я, здоров'я оточуючих людей і навколишнього середовища.

У поняття «особистість» ми вкладаємо той зміст, який має місце в роботах школи Виготського-Леонтьєва. З точки зору О. Леонтьєва, для того щоб стати особистістю, необхідне встановлення широких зв'язків зі світом і вироблення власного ставлення до нього. При цьому основу особистості складає ступенева система діяльності та, відповідно, і мотивів.

О. Леонтьєв говорив про те, що ключове питання становлення особистості перетворюється на питання про те, як мотиви (спонування), обумовлені тими чи іншими обставинами, перетворюються на таке стійке утворення, що характеризує цю особистість. Він прямо вказував, що основна структура особистості «являє собою відносно стійку конфігурацію головних, всередині себе ієрархізованих, мотиваційних ліній». О. Леонтьєв виділяє три параметри аналізу особистості: 1) широту зв'язків людини зі світом; 2) ступінчасту структуру мотивів; 3) загальну конфігурацію

(структуру) мотиваційної сфери (або загальну структуру особистості) (Леонт'єв, 1977). Таким чином, найбільш важливою ланкою для розуміння сутності розвитку особистості, з точки зору вченого, є її мотиваційна сфера.

Л. Божович висуває в якості центральної ланки особистості спрямованість її мотивів, які не визначаються вродженими чинниками, а формуються на наступних етапах життєдіяльності дитини (Божович, 1997, с. 154). Мотиваційна ланка особистості також виділяється практично в будь-якій концепції особистості.

Згідно з уявленнями О. Леонт'єва, фактори фізичного порядку в характеристику особистості не входять, а є лише умовами формування і зміни особистості. Одним з таких факторів є який-небудь тілесний (соматичний) недуг. Сам факт захворювання, заломлюючись крізь призму вже сформованих або таких, що формуються, потреб і мотивів, набуває різний за своїм індивідуальним наповненням, особистісний сенс, тобто хвороба виявляється вбудованою в систему смислової сфери особистості.

У літературі неодноразово зазначалося, що хвороба звужує простір можливої активності людини, створює дефіцитарні умови для розвитку її особистості, може спровокувати кризу психічного розвитку, привести до появи новоутворень як нормального, так і патологічного типу, і тим самим зміняти життєвий досвід людини.

При цьому, як зазначала О. Ковальова, «будь-яка хронічна хвороба незалежно від того, яка її біологічна природа, який орган або функціональна система виявляється ураженими нею, ставить людину в психологічно особливі життєві обставини, або, інакше кажучи, створює особливу об'єктивну соціальну ситуацію розвитку психіки людини» (Ковальова, 2018, с. 134). Для соціальної ситуації розвитку хронічно хворої людини характерні такі ознаки: а) розвиток астеничного синдрому різного ступеня тяжкості; б) наявність вітальної загрози; в) тривалий характер лікування; г) обмеження або повне виключення звичної діяльності та звичного кола спілкування; д) різні негативні наслідки хвороби.

Велике значення в культурно-історичній теорії розвитку психіки має такий важливий показник розвитку, як використання соціальних засобів дитиною.

Л. Виготський вперше в сучасній психології підняв проблему пошуку з'єднуючої ланки між об'єктивно матеріальним і суб'єктивно-психологічним (Виготський, 1988). Він прийшов до найважливішого висновку про те, що походження вищих пізнавальних форм психіки слід шукати в суспільних відносинах особистості з навколишнім світом, в світі людської культури, що впливає на її психіку.

Звідси йшла його ідея інтеріоризації зовнішніх відносин у внутрішній план особистості: «Для нас сказати про процес «зовнішній» – те саме, що сказати «соціальний».

Взаємовідносини зовнішніх і внутрішніх компонентів діяльності, виходячи з положення Л. Виготського, можна уявити так: «діяльність - культура - знак - діяльність - інтеріоризація - психіка».

Штучно створені стимули – засоби, що використовуються людиною для управління своєю поведінкою, принципово відрізняються від усіх інших типів стимулів, безпосередньо викликають і визначають поведінку. Вони відрізняються від інших стимулів і за походженням, і за функціями. Для більш точного визначення Л. Виготський називає їх знаками. Так стимули-засоби набувають не тільки нового словесного значення, але набувають й нової психологічної характеристики.

«Відповідно до нашого визначення, всякий штучно створений людиною умовний стимул, який є засобом оволодіння поведінкою – чужим чи власним – є знак. Два моменти, таким чином, істотні для поняття знака: його походження і функція» (Выготский, 1988, с. 314). Разом з включенням знака як засобу позначення і засобу управління поведінкою структура вищих психічних функцій починає підкорятися, поряд з принципом сигнального (стимульного), новому принципу – сигніфікації. «Людина вводить штучні стимули, сигніфікує поведінку і за допомогою знаків створює, впливаючи іззовні, нові зв'язки у мозку. Разом з допущенням цього, ми, імовірно, вводимо в наше дослідження новий регуляторний принцип поведінки, нові уявлення про реакції людини. Цей принцип сигніфікації, який полягає в тому, що людина ззовні створює зв'язки у мозку, керує мозком і через нього – власним тілом» (Выготский, 1988, с. 321). Таким чином, в якості основної форми опосередкування вищих психічних функцій Л. Виготський назвав знакову форму, але вважав, що ні знаряддя, ні знаки не обмежують весь обсяг поняття людської діяльності.

На першорядне значення показника опосередкування в психічному розвитку вказують як сучасні теоретичні уявлення вітчизняних психологів про структуру особистості.

Як відомо, Л. Виготський намітив три аспекти розвитку опосередкування: 1) ускладнення і збагачення його змісту, що виражається в придбанні засобами активності багатопланового характеру; 2) зовнішні знаряддя перетворюються в ідеальні, набувають символічного, знакового характеру; 3) опосередковані психічні відображення виникають і формуються в безпосередній соціальній взаємодії, що передбачає насичення культурно-історичним змістом. Мабуть, зміст опосередкування може виступати в якості критерію становлення особистості в цілому.

Гармонійний розвиток особистості школяра в природному педагогічному процесі – головна мета розвиваючої освіти.

Пандемічні загрози кардинально змінили сучасний світ. Найбільш відчутним стали загрози стосовно соціального характеру особистості. Соціальне дистанціювання, дистанційні форми навчання, обмеження у пересуванні та відвідуванні різних культурно-масових заходів, відверто гальмують процеси соціалізації дитини та підлітка. Виникає потреба у пошуку шляхів вирішення такої проблеми. Адже відчуття особистістю власної обмеженості, висування необґрунтованих соціальних меж, дистанціювання від інших особистостей відображається негативно у концептуальному розумінні здорового способу життя, який стає таким не у власному саморозвитку та самовдосконаленні, а в обмеженні контактів зі світом.

Висновки. Практична реалізація ідеї активного формування особистості можлива лише в умовах інтеграції процесів навчання, виховання, розвитку та власного становлення кожного учня. Одним з лімітуючих факторів при цьому є здоров'я. Отже, зовнішні сили (зусилля освітян) та власні ресурси мають бути спрямовані на збереження та зміцнення фізичного та психічного здоров'я.

Література

1. Abramova O., Vdovenko V., Khrinenko T. Use of training technologies in the educational process of higher education in Ukraine. *Modern innovative and information technologies in the development of society*. 2019. (24). P. 8-15. URL: <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/d407931782bb53185e4cc78fcd6653e7.pdf> (дата звернення: 22.09.2021).
2. Алексеева Г. М. Формування в майбутніх соціальних педагогів готовності до застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. 2010. С. 16-20.
3. Божович Л. И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка. *Проблемы формирования личности*. Москва-Воронеж, 1997. С. 135-172.
4. Выготский Л. С. Психология развития как феномен культуры. Избранные психологические труды. Москва, 1988. 511 с.
5. Даниско О.В., Корносенко О.К. Упровадження крокового тренажера-симулятора у процес професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Вип. 2 (58). 98-107. doi: <https://doi.org/10.33407/itlt.v58i2.1561> (дата звернення: 22.09.2021).
6. Демченко О., Голук О. Педагоги й батьки як партнери створення культурно-освітнього простору для розвитку обдарованості дітей. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. Серія «Педагогічні науки». 2020. № 2 (25). С.22-29. doi: [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2\(25\)-22-29](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2(25)-22-29) (дата звернення: 20.08.2021).

7. Ковальова О. А. Психологічні особливості розвитку соціально-комунікативної компетентності вчителів. Дис. канд. псих. наук. Переяслав-Хмельницький, Київ, 2018, 203 с. URL: https://phdpu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/Diss_Kovaliova.pdf (дата звернення: 20.08.2021).
8. Колбанов В. В. Валеология: Основные понятия, термины, определения. Санкт-Петербург : ДЕАН, 1998. 232 с.
9. Кузьмінська О. Г. Перевернуте навчання: практичний аспект. *Інформаційні технології в освіті*. 2016. № 26. С. 86-98.
10. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва : Политиздат, 1977. 289с.
11. Лисицын Ю. П. Образ жизни и здоровье населения. Москва : Знание, 1982. 40 с.
12. Несторенко Т. П., Ажажа М. А. Роль образования в развитии общества. *Модернизация хозяйственного механизма сквозь призму экономических, правовых, социальных и инженерных подходов*. Сборник материалов XIII Международной научно-практической конференции, посвященной 50-летию Научной школы в области исследования модернизации экономики, 22 ноября 2018 г. Минск : Белорусский национальный экономический университет, 2018. С. 190-191. URL: <https://cutt.ly/UQuHTCd> (дата звернення: 19.08.2021).
13. Николаева В.В. Личность в условиях хронического соматического заболевания. Автореф. докт. дисс. М., 1992. 36 с.
14. Цибулько О.С. Виміри формування духовності особистості: міждисциплінарний підхід. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 19. Т. 3. С. 57-60. doi: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-3-11> (дата звернення: 19.08.2021).

References

1. Abramova, O., Vdovenko, V., & Khrynenko, T. (2019). Use of training technologies in the educational process of higher education in Ukraine. *Modern innovative and information technologies in the development of society*, (24), 8-15. Retrieved from <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/d407931782bb53185e4cc78fcd6653e7.pdf> (date of appeal: 22.09.2021) (eng).
2. Aliksieieva, H. M. (2010). Formuvannya v maybutnih sotsialnih pedagogiv gotovnosti do zastosuvannya kompyuternih tehnologiy u profesiyniy diyalnosti [Formation of future social educators' readiness to use computer technologies in professional activity]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkoli*, 16-20 (ukr).
3. Bozhovich, L. I. (1997). Problema razvitiya motivatsionnoy sferyi rebenka [The problem of the development of the child's motivational sphere]. *Problemy formirovaniya lichnosti*, 135-172. Moscow-Voronezh (rus).
4. Vygotskiy, L. S. (1988). Psihologiya razvitiya kak fenomen kulturyi [Developmental psychology as a cultural phenomenon]. *Izbrannyye psihologicheskie trudyi*, 511. Moscow (rus).
5. Danysko, O. V., & Kornosenko, O. K. (2017). Uprovadzhennia krokovoho trenazhera-symulatora u protses profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv fizychnoi kultury [Exercise of a croc simulator during the process of professional training in physical

- culture]. *Information Technologies and Learning Tools*, 2 (58), 98-107. doi: <https://doi.org/10.33407/itlt.v58i2.1561> (date of appeal: 22.09.2021) (ukr).
6. Demchenko, O., & Holiuk, O. (2020). Pedahohy u batky yak partnery stvorennia kulturno-osvitnoho prostoru dlia rozvytku obdarovanosti ditei [Teachers and parents as partners in creating a cultural and educational space for the development of children's talents]. *Pedahohichni innovatsii: idei, realii, perspektyvy*. Seriya "Pedahohichni nauky", 2 (25), 22-29 doi: [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2\(25\)-22-29](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2(25)-22-29) (date of appeal: 20.08.2021). (ukr).
 7. Kovalova, O. A. (2018). *Psykhologichni osoblyvosti rozvytku sotsialno-komunikatyvnoi kompetentnosti vchyteliv [Psychological peculiarities of development of social and communal competence of readers]*. (Thesis of Candidate of Psychological Sciences), 203. Pereiaslav-Khmelnitskyi, Kyiv Retrieved from https://phdpu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/Diss_Kovaliova.pdf (date of appeal: 20.08.2021) (ukr).
 8. Kolbanov, V. V. (1998). Valeologiya: Osnovnyie ponyatiya, terminy, opredeleniya [Valeology: Basic concepts, terms, definitions], 232. Saint Petersburg: DEAN (rus).
 9. Kuzminska, O. G. (2016). Perevernutе navchannia: praktychnyi aspekt [Flipped learning: a practical aspect]. *Informatsiini tekhnologii v osviti*, 26, 86-98. (ukr).
 10. Leontev, A. N. (1977). *Deyatel'nost. Soznanie. Lichnost [Activity. Consciousness. Personality]*, 289. Moscow: Politizdat (rus).
 11. Lisitsyn, Yu. P. (1982). *Obraz zhizni i zdorove naseleniya [Lifestyle and health of the population]*, 40. Moscow: Znanie (rus).
 12. Nestorenko, T. P., & Azhazha, M. A. (2018). Rol obrazovaniia v razvitii obshchestva [The role of education in the development of society]. *Modernizatsiia khoziaistvennogo mekhanizma skvoz prizmu ekonomicheskikh, pravovykh, sotsialnykh y inzhenernykh podkhodov*. Sbornik materialov XIII Mezhdunarodnoi nauchno-prakticheskoi konferentsii, posviashchennoi 50-letiiu Nauchnoi shkoly v oblasti issledovaniia modernizatsii ekonomiki, November 22, 2018, 190-191. Minsk: Belorussian National Economical University Retrieved from <https://cutt.ly/UQyHTCd> (date of appeal: 19.08.2021) (ukr).
 13. Nikolaeva, V. V. (1992). *Lichnost v usloviyakh khronicheskogo somaticheskogo zabolevaniya [Personality in conditions of chronic somatic illness]*. (Abstract of Doctor's Thesis), 36. Moscow (rus).
 14. Tsybulko, O. (2019). Vymiry formuvannia dukhovnosti osobystosti: mizhdystsyplinamyi pidkhid [Formation of personality spirituality: the interdisciplinary approach]. *Innovative pedagogy*, 3(19), 57-60. doi: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-3-11> (date of appeal: 19.08.2021) (ukr).

СОЦИАЛЬНЫЙ ХАРАКТЕР ЛИЧНОСТИ КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ

А. В. Осипцов, А. В. Вертель

В статье обобщены взгляды педагогов относительно социального характера личности как условия формирования здорового образа жизни. При самых разных

подходах к определению «здоровье человека» ученые едины во мнении, что один из признаков данного состояния – гармоническое единство биологических и социальных качеств, обусловленных взаимодействием генотипа и среды, то есть здоровье человека – это всегда индивидуальный образ жизни, соответствующий определенной психофизической конституции человека, его стилю, образу жизни (поведения), его воспитанию (культуре). Не менее важное значение, с нашей точки зрения, имеет «творческая сила» (А. Адлер) – творческая активность, направленная на формирование культуры здоровья. Итак, социальный характер личности является одним из ключевых компонентов в формировании здорового образа жизни.

Использование личностного подхода в обучении предполагает учет всей сложности личности ребенка, историю развития и всех его индивидуальных особенностей. Реализация такого подхода в обучении предполагает развитие личностно значимого отношения к предмету изучения, которое осуществляется путем преобразования внешне заданной информации в личностно значимую, ценностную и актуальную для каждого ученика.

Практическая реализация идеи активного формирования личности возможна только в условиях интеграции процессов обучения, воспитания, развития и собственного становления каждого ученика. Одним из лимитирующих факторов при этом является здоровье. Итак, внешние силы (усилия педагогов) и собственные ресурсы должны быть направлены на сохранение и укрепление физического и психического здоровья.

Ключевые слова: здоровый образ жизни, ценности, социальный характер личности, здоровье.

SOCIAL NATURE OF PERSONALITY AS A CONDITION FOR THE FORMATION OF A "HEALTHY LIFESTYLE"

A. V. Osiptsov, O. V. Vertel

The article summarizes the views of modern teachers on the social nature of the individual as a condition for the formation of a "healthy lifestyle". With a variety of approaches to the definition of "human health", scientists agree that one of the signs of this condition - the harmonious unity of biological and social qualities due to the interaction of genotype and environment, human health – is always an individual lifestyle a certain psychophysical constitution of man, his style, way of life (behavior), his upbringing (culture). From our point of view, the "creative force" (A. Adler) – a creative activity aimed at forming a culture of health – is equally important. Thus, the social character of the individual is one of the key components in the formation of a "healthy lifestyle".

The use of a personal approach to learning involves taking into account the complexity of the child's personality, developmental history and all its individual characteristics. The implementation of such an approach in teaching involves the development of a personally significant attitude to the subject of study, which is carried

out by transforming externally given information into personally significant, valuable and relevant for each student.

The practical realization of the idea of active formation of a personality is possible only in the conditions of integration of processes of training, education, development, and each student's own formation. One of the limiting factor is health. Therefore, external forces (efforts of educators) and own resources should be aimed at maintaining and strengthening physical and mental health.

Keywords: *Healthy lifestyle, values, social personality, health.*

Осіпцов Андрій Валерійович – професор, доктор педагогічних наук, завідувач кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини, Маріупольський державний університет (м. Маріуполь, Україна). E-mail: a.osiptsov@mdu.in.ua

Осипцов Андрей Валерьевич – профессор, доктор педагогических наук, заведующий кафедрой физического воспитания, спорта и здоровья человека, Мариупольский государственный университет (г. Мариуполь, Украина). E-mail: a.osiptsov@mdu.in.ua

Osiptsov Andriy Valeriiovych – Professor, Doctor of Pedagogical Sciences, Head of the Department of Physical Education, Sports and Human Health, Mariupol State University (Mariupol, Ukraine). Email: a.osiptsov@mdu.in.ua

Вертель Олександр Васильович – кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я людини, Маріупольський державний університет (м. Маріуполь, Україна). E-mail: aleks.vertel@ukr.net

Вертель Александр Васильевич – кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, доцент кафедры физического воспитания, спорта и здоровья человека, Мариупольский государственный университет (г. Мариуполь, Украина). E-mail: aleks.vertel@ukr.net

Vertel Oleksandr Vasyliovych – Candidate of Sciences in Physical Education and Sports, Associate Professor of the Department of Physical Education, Sports and Human Health, Mariupol State University (Mariupol, Ukraine). Email: aleks.vertel@ukr.net